

ויאסף שלמה רכב
פרשים ויהיו אלה ויהיו לו רכב וישנים עשר אלף
רשים וינתם בערי הרוב ועם המלך בירושלם: ויתן המלך
את הכסף בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן בשקמים
אשר בשפלה לרב: ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים
מקוה סחרי המלך יקחו מקוה במחיר: ותעלה ותצא מרכבה
זמירים בשש מאות כסף וסוסים בתשעים ומאה וכן לכל
מלכי החתים ולמלכי ארם בידם יצאו:

ויהיו לשלמה ארבעים
אלף אדות סוסים למרכבו וישנים עשר אלף פרשים: וכלכלו
הנציבים האלה את המלך שלמה ואת כל הקרב אל שרת
המלך שלמה איש חדשו לא יעדרו דבר: והשערים והתבן
לסוסים ולרכש יבאו אל המקום אשר יהיה שם איש
במשפטו:

3 פיתבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך
נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל
הגוים אשר סביבתי: שום תשים עליך מלך אשר יבחר יהוה
אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת
עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: רק לא ירבה לו סוסים
ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס ויהוה אמר
לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: ולא ירבה לו נשים
ולא יסוד לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד:

4 מתני: לא ירבה לו סוסים אלא
כדי מרכבתו יוכסף וזהב לא ירבה לו מאד
אלא כדי ליתן *אספניא יזכותב לו ס"ח לשמו
יוצא למלחמה מוציאה עמה נכנס הוא
מבניסה עמו יושב ברין הוא עמו מיסב היא
כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו: גמ' תנו רבנן
לא ירבה לו סוסים יכול אפילו כדי מרכבתו ופרשו תלמוד לומר לו לו אינו
מרבח אבל מרבח הוא כדי רכבו ופרשו הא מה אני מקיים סוסים סוסים
הבטלנין מגין שאפילו סוס א' והוא בטל שהוא בלא ירבה ח"ל למען הרבות
סוס וכי מאד האפילו סוס אחד והוא בטל קאי בלא ירבה סוסים למה לי
לעבור בליית על כל סוס וסוס מעמא דכתב רחבנא לו הא לא הכי היא
אפילו כדי רכבו ופרשו נמי לא לא צריכא לאפוש: ו

תצט. שלא ירבה המלך סוסים

שלא ירבה לו המלך שיקלף צלינו—סוסים
וולתי הצריכים למרכבתו ומרכבת פקשיו. וכמו
שכתוב, לא ירבה לו סוסים: וצנן המצנה:
שלא יהיו לו סוסים שיורצו לפניו — לקבד
בצלמא; ואפילו על סוס אחד בטל — יהיה עובר
על זה; ואמנם אם יהיו לו סוסים באצטקאלות
(= אצטקאל) שלו מוכנים למלחמה ופסמים
שיקבצו עליהם פקשיו — אין זה בקלל—לאו זה
קלל. שאין צקר הצנן אלא על הצד שאמרנו:
שלא ינהיג לפניו פסיד סוסים בטלים—למצלה
ולקבד. אצל יהיה לו פקמה אחת לקד למרכבתו;
וכבר אמר הכתוב בטעם מצנה זו, שהיא לבל
ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וגומר.
כלומר: שלא ישלח למצרים מצמו שקבעו
דירתם במצרים לקבל לו שם סוסים, שאין האסור
רק (= אלא) בקביעות דירה שם; וכמו שדרשו
וקרונם לקבד (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ח): לשיבה—
אי אמה חוור, אצל אמה חוור לקבדמטין; וגם
שלא ירום לקבו בקרבות לו סוסים וכסף וזהב,
פי הסוסים לרב פנים וקלותם. ותבאו בהם אדונייהם.

ס"ס ה"ט

(טז) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו כדי שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים
באים משם, שנאמר¹⁸ ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף¹⁹, לשון רש"י.
והוקשה לי בזה כי אמרו בירושלמי בסוף סנהדרין²⁰, לשיבה אי אתה חוור אבל אתה חוור
לסחורה לפרקמטיא ולכבוש הארץ, ואם ישלח המלך ויקנה משם הסוסים והרכב סחורה היא
זו ומותר²¹. ויתכן שדרך הכתוב כי הזהיר לא ירבה לו סוסים אפילו מארצו ומארץ שנער
או בדרך סחורה המותרת, שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאד²², אבל יהיה
מבטחו בשם אלהיו²³, ואח"כ הזהיר על המלך שלא ישיב את העם מצרימה שיהיו לו שם
מעבדיו ומעמו²⁴. שרי מקנה יושבים בערי הרכב למען הרבות סוס, כענין שנאמר בשלמה
ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה ואת ערי הרכב וגו'²⁵, וכן היו לו במצרים כמו
שאמר, ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים ומקוה סחרי המלך וגו'²⁶, שלא היה אדני
רשאי להוציא ממצרים סוסים שלא ברשות מלך מצרים והיו נותנים לו מכס מהם, ונתן
פרעה לשלמה מוצא הסוסים, לומר שיוציא הוא כרצונו והוא שיתן הרשות לאשר ירצה ויהי
המכס שלו, והיו לו שם הסוחרים עומדים במצרים קונים הסוסים כולם ושולחים או
אדונייהם²⁷ כרצונו ומוכרים האחרים לשאר מלכי הארץ, והוא שאמר וכן לכל מלכי החתים
ולכל מלכי ארם בידם יוציאו²⁸, כלומר על ידי סחרי שלמה יוציאו אותם ולו יתנו המכס

רמב"ם הלכות י"ג

7 וענה נבל סה
אל העמ. והוא כי ג' סעודות הללה מפסידים אח כל
האדם מה נס ענה אל המלך כי הספדו לא על נפשו
כי אם נס אח כל העם אשר מחת ממלשו. חנה ממלך
הכמוניס רק לא ירבה לו סוסים מהם מקנים נוגמה
ולא נלבד ממך לו רעה מזה כי אם נס יפתך עון אחל
לעמו והוא כי ישיב את העם מצרימה למען סעודת להם
סוס פי משם מוצא הסוסים וזהו ולא ישונ אח ספ' מצרימה
ק'.

ר"ב י"א ח"א ס"ס

ואמר ר' יצחק מפני מה לא נחגלו מעמי תורה שהרי שתי מקראות
נגלו מעמן נכשל בהן גדול העולם כתיב לא ירבה לו נשים אמר שלמה אני ארבה ולא אסוד וכתיב
היו לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו וכתיב לא ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב
תיב ויצא מרכבה ממצרים בשש ונ':

ס"ס ה"ט

לכבי אני ארבה סוסים ולא אשיב את העם תני רשב"י עלה ספר משנה
תורה ונשתטח לפני הקב"ה ואמר רבון העולמים עקרני שלמה עשאני
פולסתר כתבת בי לא ירבה לו נשים לא ירבה לו סוסים כסף וזהב לא
ירבה לו וכתוב יהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבתו
וישנים עשר אלף פרשים (מלכים ב ד') ונשים הרבה יהיו לו נשים שרות
שבע מאות ופלגשים שלש מאות (שם יא) ורבה כסף וזהב שנאמר ויתן
המלך את הכסף בירושלים כאבנים (שם יא) אמר לה הקב"ה שלמה
ואלף כיוצא בו אובדן מן העולם ואות אחת ממך אינה בטלה לעולם
מי גרם לו על שנמסק סוכרים שלא היה לו צורך בהן הרי כי העושק
יהולל חכם

כי העושק יהולל חכם עסק שנתעסק שלמה בדברים בטלים הטעוהו
יהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים (מלכים
א יא) א"ר חייא בר אבא נדה לו לשלמה אלו היה גורף ביבין ואל יכתב
עליו הפסוק זה ומי גרם לו שנתעסק בדברים שלא היה לו צורך בהן
ומה הן דברים דברי אגור בן יקא המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל
ואוכל (משל"ל) למה נקרא שמו אגור שאגור את התורה ואת החכמה בן
יקא שהקיא נאם הגבר לאיתיאל שהיה אומר איתי אל ואוכל הכתיב
הקב"ה בתורה לא ירבה לו נשים ולא יסוד לא ירבה לו כסף וזהב לא
ירבה לו סוסים פן ישיב (דברים יז) איתיאל ואוכל אני ארבה ולא אסוד

ובמדרש (שה"ש רבה פ' ה') רבי אלכסנדראי אמר אם באים כל העולם להלבין כנף אחד מן העורב אינם יכולים כך אם מתכנסים כל באי עולם לעקור יו"ד שהוא קטן האותיות אינם יכולים ממי אתה למד משלמה המלך ע"ה שבקש לעקור יו"ד מן התורה וקטרגה. רבי שמעון בן יוחאי אומר ספר משנה תורה עלה ונשתטח לפני הקדוש ברוך הוא אמרה רבונו של עולם דייתקי שבטלה מקצתה בטלה כולה והרי שלמה המלך מבקש לעקור יו"ד שבתורה אמר לו הקדוש ברוך הוא לך הרי שלמה בטל ומאה כיוצא בו ויו"ד שבך אינו בטל לעולם....

הנה בארו הדברים שאמרנו כי כמו שאי אפשר לשנות המציאות אשר ברא השם יתברך כך אי אפשר לשנות דבר אחד מן התורה אשר סדר השם יתברך גם כן, ולפיכך אמר אם מתכנסים כל באי עולם להלבין כנף עורב אינם יכולים כי אין לשנות הנמצאים אשר ברא השם יתברך, וכך אם מתכנסים כל באי עולם לעקור דבר קטן מן התורה אשר סדר השם יתברך אינם יכולים. ואמר שיש לך ללמוד דבר זה משלמה שהיה נדחה מן מדרגתו שהיה לו מקודם מדרגה עליונה במלכות ולבסוף ירד מן מדרגת המלכות ודבר זה לא מצאנו בשום חוטא שיהיה נדחה מן המלכות, ולדעת רבותינו ז"ל בגיטין (ס"ח ע"ב) לדברי הכל היה נדחה מן המלכות רב ושמואל חד אמר מלך והדיוט וחד אמר מלך והדיוט ומלך, ודבר זה לא היה בשביל החטא שבשביל החטא לא היה נדחה ממדרגת המלכות שהרי לא מצונו זה בשאר חוטאים שהיו נדחים מן המלכות מפני כי מעלין בקודש ולא מורדין וכיון שעלה שוב לא ירד והשם יתברך פורע חובו בשאר עושים, ואלו שלמה היה נדחה מן המלכות ואין זה רק בשביל שהיה דוחה התורה שעבר על לא ירבה לו גשם שכשם שהוא היה בא לדחות ולעקור התורה היתה התורה דוחה אותו, כי מי שבה לדחות אותה הוא עצמו נדחה ובפרט התורה אשר בה מליכים ימלוכו וכמו שיתבאר ענין זה, ולכך התורה שבה מליכים ימלוכו והוא היה רוצה לדחות התורה היה עצמו נדחה, ולא היה דוחה אותו שאר החטאים כי שאר החטאים שהאדם עושה אין לומר שהוא מבקש לעקור התורה כי אף אם הוא חוטא אין החטא מבטל התורה כי הוא חוטא מצד יצרו, וכאשר היה שלמה מרבה נתיב לא היה חטא שלו במה שהיה מרבה נתיב רק בשביל שבתורה כתיב פן יסור לבבו והוא אמר אני ארבה ולא יסור לבבי, ודבר זה הוא בטול לתורה מה שהיה אמר שאף אם ירבה לא יבא לידי זה שיסור לבבו.

...ומפני כי חטא שלמה היה במחשבתו ובשכלו כמו שהתבאר שאמר אף כי ירבה נשים לא יסור והנה חטאו היה במחשבתו אשר נרמז ביו"ד מירבה שהוא לשון עתיד ובה היה רוצה לבטל התורה כאשר השכיל נגד התורה ולכך אמרו כי יו"ד מירבה קטרג אותו. כי כבר אמרנו במה שהעולם נברא מן השם יתברך כל דבר שבו אין להוסיף ואין לגרוע, כך התורה מסודרת מן השם יתברך כל דבר שבה, ואלו היה חטא שלמה שעבר

משה' אלה ס"ג

ולפי ששהט"ה ברוב חכמתו ביקש להחזיק נגד ד"ה ולומר אני ארבה ולא אכור. ולא תכונן לעבור על דבר ד' ח"ו רק משב דהמורה אמרה לא ירבה לו דייקא והוא כענין אל יהלל וגו' בתחמו וגו' בגבורתו וגו' בעשרו היינו לחשוב שהוא שלו ונגד זה הס' ג' לאוין אלו למלך דלא ירבה לו כסף וזהב שיהי' בל לעשירות שהוא יותר מכדי הלוך רק הוא מרבה לו להתהלל בעשרו. ושהט"ה ירע דהכל מהש"י ואין עשרו שלו רק של הש"י כי הוא נקרא על שמו של הקב"ה וכמ"ש שבעות ל"ה ב' דכל שלמה ששהט"ה קודש. וביקש ריש ועושר אל תתן לי רק לחם חוקו וכדי לרבו וכל ריבוי הכסף וזהב שלו ה"י אצלו הכל כדי לרבו ולא שייך אצלו ריבוי דהיינו יותר מכדי לרבו כלל כי הי"ל לב רחב כ"כ שג"מ שהי"ל יותר ה"י לריך יותר. והוא ישיבתו על כסא ד' למלך היינו בלא גבול כי הוא ה"י דבוק בהש"י לגמרי והשתמש בכל רק לכבוד המלך והש"י. וד"ו אין לו גבול. וכן ריבוי סוסים הוא נגד הגבורה כמ"ש סוס מוכן ליום מלחמה וגו' אלה ברכב ואלה בסוסים וגו' לא בגבורת הסוס יתפן. וע"כ מולאו מולרים ששם ה"י החלל כח ההתגברות נגד זולתם ולהשתעבד ולעבוד עבודה פרך ולא יכול שום עבד ללאת (רש"י יתרו ממכילתא) ועד שא' מי ד' אשר אשמע בקולו להוליא בניי שחשב עלמו נבזר ומלח נגד הכל שאין מליאות שום כח שיוכל להתגבר נגדו וללחו. והמלך שלהם ה"י נחשב להם לאלוקי דלי יאורי ואני עשיתי שהוא הבגל כח היותר גדול. ויזאת מלרים הוא היזאה מקלי' זו עכ"ל א"כ ד' אלקך אשר הולאמך מארץ מלרים. ר"ל ועי"ז הובל להאמין ולדעת שאנכי בעל הכח שלך וכל כחך ממני. ובדברות סוס הוא משיב העם מלרימה היינו לחיות ענין רע שהיו צו לבקוח בכחם ועולם

ידם. והם סבורים בזה להתגברות ובאמת אצל ישראל אינו התגברות אלא שפלות וכשאלו הם למלרים ומתקשו בקלי' זו נעשו עבדים שהוא חלית השפלות. וגו' ראיתי עבדים על סוסים ושרים כעבדים על הארץ שזה סימן העבדים הראוי להם לילך בלא סוס והסוס שייך להאדון והשר שזהו סימן ההתגברות בפחו. ועל הכוונת כד' גו' ועל סוס לא תרכב ולא לאמר עוד אלקינו למעשה ידיו היינו שלא לבקוח בעולם ידו. ושהט"ה שיש על כסא ד' להיות מלכותו מלכות שמים וכבודו כבוד שמים משב שגם שירבה בהתגברות דעולם יד לא ישוב העם לקלי' מלרים לחלות הכל בזה ושלא לבקוח בהש"י. כי אצלו ה"י פתוח דבר זה בלבו שכל התגברות האדם הכל מהש"י והכל רק מהתגברות הש"י וכן הגבורה שלמעלה נגד אויבי ד' ועמו. וה"י בכח ד' היוצאים מלבו להכניס זה בכל הלבוש דבניי שלא להחלל בגבורתם ככ"ל:

והנה בגבורה ועושר נאמר למלך הריבוי ולפיכך לא רלה שהט"ה לבקש ע"ז רק על רבוי חכמה שע"ז לא הוסיפה תורה ולב מליכים אין חקר ולריכים לרוחב לב בלא גבול וחקר. וזהו חכמת שהט"ה שביקש לעצמו לב שומע ונימן לו בתחמת הש"י שהוא בלא גבול וכמ"ש וימן אלקיס חכמה וגו' הרבה מאוד ורוחב לב כחול וגו' :

head - חכמה אף 3

ד. "סוסי אש - אינון אתון דאורייתא" (ע' הקדמת תקוני זוהר, תנ"ד פ"ה), במה שאין האדם משיג מעומק הרעיון בכחו העצמי, מתגדל כח היצירה ע"י חבורו עם האות שבתורה, ועולה הרבה יותר מכחו, כמהירות הנסיעה ובטחונה ע"י הרכב. יש רגלי, שהולך בכח עיונו בעניינים העיוניים שבתורה בדרך כלל, ואינו נעזר במובנם של העניינים ע"י אותיות התורה. ויש מי שאין בו כח ללכת רגלי, והולך על אתון דאורייתא גם באותם העניינים שהם פשוטים וראוי לאדם בריא ללכת בהם רגלי בכחו העצמי. ויש שכל מקום שיש בכח ללכת רגלי הולך, ומשתמש באתון דאורייתא לא מפני חולשתו כ"א כרוכב על סוס לכבוד, כדי לעטר יותר את העניינים, או לרכב במקום שאי אפשר לבא שמה על-ידי כח עצמו כ"אם על ידי צידוף הדרישה לאותיות התורה.